

Skupina pro výzkum studené války

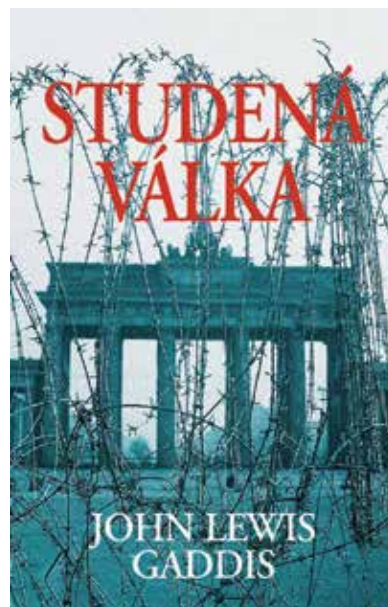
Proč je i nadále důležité zabývat se konfliktem, o kterém jsme si mysleli, že už o něm víme téměř vše?

Ve studené válce se bojovalo na různých úrovních rozličnými způsoby, na mnoha místech a po velmi dlouhou dobu. Jakýkoli pokus omezit její dějiny na úlohu velmocí a velkých vůdců bude nespravedlivý. Jakákoli snaha postihnout ji v jednom chronologicky uspořádaném příběhu povede jen k rozmělnění tématu. Těmito slovy uvádí americký historik John Lewis Gaddis ve své knize, jež vyšla v roce 2006 i v češtině pod názvem *Studená válka*, čtenáře do složitě, ale o to zajímavější problematiky studené války.

Ačkoliv se snažil, aby předkládaný titul byl co možná nejpřístupnější a nejsrozumitelnější, odmítl téma jednostranně zjednodušovat a školometsky ho líčit v černobílých konturách. Z Gaddisova přístupu je možné vyčíst, že přitažlivost bádání o studené válce vidí právě v jeho rozmanitosti, proměnlivosti a neustálém zohledňování dalších faktorů a jevů, jejichž relevance a význam může historikům – třeba i dlouhodobě – zcela unikat. Tímto způsobem dokáže Gaddis nazírat na

studenou válku i přesto, že byl – jak sám opakovaně přiznává – s jejím výsledkem, kdy Západ nakonec představoval onu „vítěznou stranu“, více než spokojený. I to dokazuje, že naléhavé volání po nových perspektivách a interpretacích studené války zdaleka nevychází z jakéhosi revizionistického ataku na dosavadní ustálené výklady, jak se poslední dobou snaží účelově tvrdit někteří historizující publicisté.

Od vydání originálu Gaddisovy knihy letos uplynulo již patnáct let. V jejich průběhu se však stále jasněji ukazovalo, že většina dalších zdárných pokusů o skutečně seriózní a nejrůznějších předsudků zbavenou analýzu studené války vycházela z premis velmi podobných těm, které nastínil doyen americké historiografie. Studená válka, dosud hlavně líčená jako sice specifické, ale zřetelnými konturami přeci jen vymezené soupeření mezi Sovětským svazem a USA, se v tomto podání už stávala daleko barvitějším dějinným fenoménem. Nové výzkumy totiž

Americký historik John Lewis Gaddis a překlad jeho knihy *The Cold War. A New History*
Repro: YouTube

Americké vojenské letadlo sleduje sovětskou nákladní loď během kubánské krize v roce 1962
Foto: volné dílo

odhalovaly, jak do údajně ryze velmocenského střetu vstupovaly další, převážně „menší“ aktéři (státní, mimovládni i individuální). Ukázalo se, jakým způsobem do něj promítali své dlouhodobé zájmy a preference, jaký manévrovací prostor k tomu mohli využívat či nakolik se v jejich rozhodování mísilo ideové přesvědčení s motivy ryze pragmatickými.

V českém prostředí podobné počiny na poli výzkumu studené války dlouho scházely. Mezinárodní aktivity socialistického Československa byly – a nutno říci, že v nejednom ohledu zcela oprávněně – vnímány jako nevýrazná součást pevně koordinovaného a direktivně řízeného zahraničněpolitického kurzu východního bloku, jehož hlavní osu po dlouhá desetiletí určoval výlučně Kreml. Z tohoto předpokladu pak vycházela i dogmaticky formulovaná řečnická otázka – proč vůbec detailněji zkoumat chování některého z těchto satelitů, když jeho jediným či alespoň dominantním rysem byla pasivita a poslušnost s notnou dávkou servilnosti vůči centru v Moskvě?

Jednou z hlavních priorit Skupiny pro výzkum studené války (Cold War Research Group – CWRG), která vznikla v únoru 2017 jakou součástí Institutu pro studium strategických

regionů Univerzity Karlovy, bylo přispívat k překonání podobných schémat a stereotypů. Její členové naopak od začátku usilovali – v přímé návaznosti na aktuální mezinárodní výzkum – o to, aby do tuzemských odborných i veřejných debat pronikl obraz studené války jako mnohovrstevnatého, dramatického a zdaleka ne tak jasně ohraničeného střetu, který navíc díky rozličným možnostem, které s sebou přinášela dynamika světového vývoje po roce 1945, neměl v lidských dějinách obdoby.

Tento záměr se CWRG během tří a půl let její existence dařilo realizovat hned v několika oblastech. Vedle pravidelných setkání, na kterých členové Skupiny prezentovali vlastní výzkumy, stojí za zmínku především série mezinárodních workshopů a přednášek za účasti celé řady badatelů střední a především mladé generace. Jejich pozornost se upínala hlavně k třetímu světu, respektive k roli Československa a dalších „menších“ aktérů v této oblasti. Jednotlivé příspěvky nepostrádaly nejen teoreticko-metodologické ukotvení v aktuálně bohatých konceptech výzkumu studené války, ale i silnou a v mnoha ohledech i mimořádně cennou pramennou základnu, kterou nabízejí dosud nevyužívané

archivní fondy postkomunistických zemí. Velmi brzy se ukázalo, že právě takto koncipované bádání umožňuje jak českým, tak dalším historikům ze států někdejšího sovětského bloku, aby se více než adekvátně a rovnocenně zapojili do špičkového mezinárodního bádání o studené válce. Jen na příkladu Československa se totiž podařilo vylíčit, jakým potenciálem, reálnými možnostmi a zájmy disponovala patnáctimilionová socialistická země například ve vztahu k africkému kontinentu a nakolik toho vzhledem k panující mezinárodní konstelaci i vlastním iniciativám (ne)dokázala využít.

Při svých aktivitách ovšem CWRG zohledňuje i druhou stranu mezinárodně orientovaného výzkumu a snaží se v českém prostředí naopak zprostředkovat to nejlepší z historiografické produkce k tématu studené války. Za tímto účelem byla v roce 2019 v nakladatelství Epoque založena samostatná ediční řada *Studená válka - nové dějiny*. Dosavadní úspěšná činnost CWRG tak jen potvrzuje úvodní Gaddisovo konstatování, že o tomto fenoménu bude možné relevantně bádát nikoliv na základě předem stanovených axiomů, ale jen s ohledem na všechny jeho rozličnosti, nejasnosti i paradoxy.

Boris Moskovič

V edici *Studená válka - nové dějiny* vyjde v příštím roce překlad knihy O. A. Westada, která před patnácti lety zásadním způsobem určila nový směr ve výzkumu studené války

Repro: YouTube

